

Marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2013/14:17 Marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning och en följdmotion med tre yrkanden.

Regeringen lämnar i propositionen förslag till en ny lag om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning. Lagen ska genomföra bestämmelserna om marknadsföring i kommissionens direktiv 2006/141/EG av den 22 december 2006 om modersmjölksersättning och tillskottsning och om ändring av direktiv 1999/21/EG.

I betänkandet behandlas även förslaget att det i radio- och tv-lagen (2010:696) införs bestämmelser om förbud mot produktplacering och sponsring i radio och tv när det gäller modersmjölksersättning samt upplysningsbestämmelser om att förbud mot reklam för modersmjölksersättning finns i den nya lagen. Även i marknadsföringslagen (2008:486) föreslås en upplysning om att bestämmelser om marknadsföring finns i den nya lagen. Den nya lagen och övriga föreslagna lagändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 2014.

Utskottet ställer sig bakom de bedömningar som regeringen gjort i propositionen och föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag. Utskottet föreslår att samtliga motionsyrkanden avslås.

I betänkandet finns två reservationer (S, MP, V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Bakgrund	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	7
Marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring	7
Reservationer	13
1. Marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring, punkt 1 (S, MP, V)	13
2. Socialstyrelsens föreskrifter m.m., punkt 2 (S, MP, V)	14
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	15
Propositionen	15
Följdmotionen	15
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskotts-näring

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskotts-näring,
2. lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486),
3. lag om ändring i radio- och tv-lagen (2010:696).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:17 punkterna 1–3 och avslår motion

2013/14:MJ4 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 1 (S, MP, V)

2. Socialstyrelsens föreskrifter m.m.

Riksdagen avslår motion

2013/14:MJ4 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkandena 2 och 3.

Reservation 2 (S, MP, V)

Stockholm den 19 november 2013

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Bengt-Anders Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Bengt-Anders Johansson (M), Rune Wikström (M), Johan Löfstrand (S), Helén Pettersson i Umeå (S), Åsa Coenraads (M), Jan-Olof Larsson (S), Anita Brodén (FP), Sara Karlsson (S), Roger Tiefensee (C), Pyy Niemi (S), Christer Akej (M), Josef Fransson (SD), Jens Holm (V), Kristina Nilsson (S), Lolo Lindström (M), Kew Nordqvist (MP) och Annika Eclund (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Den 22 december 2006 antogs kommissionens direktiv 2006/141/EG om modersmjölksersättning och tillskottsning och om ändring av direktiv 1999/21/EG (EUT L 401, 30.12.2006, s. 1, Celex 32006L0141). Direktivet syftar till att säkerställa att modersmjölksersättning och tillskottsning används på rätt sätt, på basis av riktig information och genom tillbörlig marknadsföring. Direktivets bestämmelser om reklam och marknadsföring är genomförda i Sverige genom marknadsföringslagen (2008:486) och dess bestämmelser om god marknadsföringssed. Till grund för bedömningen av vad som vid marknadsföringen av modersmjölksersättning och tillskottsning är god marknadsföringssed ligger en branschöverenskommelse som Konsumentverket ingick med barnmatsindustrin 1983. Mot denna bakgrund har det inom Landsbygdsdepartementet utarbetats en promemoria, Marknadsföring m.m. av modersmjölksersättning och tillskottsning (Ds 2012:50), som syftar till att överväga om nationella bestämmelser bör införas för att tydliggöra att bestämmelserna om reklam och marknadsföring i direktiv 2006/141/EG är fullständigt genomförda i Sverige.

Regeringen beslutade den 19 juni 2013 att begära in Lagrådets yttrande över förslaget. Lagrådet har föreslagit vissa justeringar. Regeringen har följt Lagrådets synpunkter med undantag för vad Lagrådet anfört när det gäller utformningen av 8 § i den nya lagen om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning. Dessutom har vissa redaktionella och språkliga ändringar gjorts i lagtexten.

Bakgrund

Direktiv 2006/141/EG om modersmjölksersättning och tillskottsning och om ändring av direktiv 1999/21/EG syftar till att skydda spädbarns och små barns hälsa genom att tillse att endast modersmjölksersättning och tillskottsning som uppfyller direktivets krav på sammansättning får marknadsföras som lämpliga för att tillgodose spädbarns och små barns näringsbehov. Direktivet innehåller även informationsbestämmelser som syftar till att främja amning. Direktivet innebär bl.a. att medlemsstaterna ska förverkliga principerna och syftena bakom WHO-koden, som antogs av WHO:s generalförsamling i maj 1981. Direktiv 2006/141/EG har antagits som ett särdirektiv i den mening som avses i artikel 4.1 i rådets direktiv 89/398/EEG av den 3 maj 1989 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om specialdestinerade livsmedel (EGT L 186, 30.6.1989, s. 27, Celex 31989L0398). Direktiv 89/398/EEG har omarbetats genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/39/EG av den 6 maj 2009 om

livsmedel för särskilda näringsändamål (omarbetning) (EUT L 124, 20.5.2009, s. 21, Celex 32009L0039). Enligt direktiv 2009/39/EG är de produkter som direktiv 2006/141/EG omfattar underkastade de generella regler som anges i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/13/EG av den 20 mars 2000 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om märkning och presentation av livsmedel samt om reklam för livsmedel (EGT L 109, 6.5.2000, s. 29, Celex 32000L0013). Direktiv 2006/141/EG innehåller tillägg och undantag från de generella reglerna i direktiv 2000/13/EG i syfte att främja amning. Direktiv 2006/141/EG har ersatt kommissionens direktiv 91/321/EEG av den 14 maj 1991 om modersmjölksersättning och tillskottsnäring (EGT L 175, 4.7.1991, s. 35, Celex 31991L0321).

Bestämmelserna om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring i direktiv 2006/141/EG är genomförda i Sverige genom marknadsföringslagen och framför allt dess bestämmelser om god marknadsföringssed. Den branschöverenskommelse som ingicks mellan Konsumentverket och barnmatsindustrin 1983 ligger således till grund för bedömningen av vad som är god marknadsföringssed vid marknadsföringen av bl.a. modersmjölksersättning. Direktiv 2006/141/EG innehåller emellertid detaljerade regler som ska tillämpas vid marknadsföringen, bl.a. ett generellt förbud mot reklam för modersmjölksersättning i andra medier än publikationer som är särskilt inriktade på spädbarnsvård och i vetenskapliga publikationer. Direktivet innehåller också detaljerade krav på vilka uppgifter som ska anges i tillåten reklam och hur den i övrigt ska utformas.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till en ny lag om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring. Lagen ska genomföra bestämmelserna om marknadsföring i kommissionens direktiv 2006/141/EG av den 22 december 2006 om modersmjölksersättning och tillskottsnäring och om ändring av direktiv 1999/21/EG.

Den nya lagen föreslås innehålla bestämmelser om dels marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring, dels användning av modersmjölksersättning som skänkts eller sålts till förmånspris till hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Det föreslås att marknadsföring av modersmjölksersättning endast ska vara tillåten i vetenskapliga publikationer och publikationer inriktade på spädbarnsvård. All annan marknadsföring av modersmjölksersättning ska vara förbjuden. Det ställs även särskilda krav på utformningen av marknadsföringen av modersmjölksersättning och tillskottsnäring.

Det föreslås att det i radio- och tv-lagen (2010:696) införs bestämmelser om förbud mot produktplacering och sponsring i radio och tv när det gäller modersmjölksersättning samt upplysningsbestämmelser om att förbud

mot reklam för modersmjölksersättning finns i den nya lagen. Även i marknadsföringslagen (2008:486) föreslås en upplysning om att bestämmelser om marknadsföring finns i den nya lagen.

Den nya lagen och övriga föreslagna lagändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 2014.

Utskottets överväganden

Marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag och avslår ett motionsyrkande (S) om avslag på propositionen. Vidare avslår riksdagen två motionsyrkanden (S) om Socialstyrelsens föreskrifter och om ett uppdrag till Socialstyrelsen.

Jämför reservationerna 1 (S, MP, V) och 2 (S, MP, V).

Propositionen

Bestämmelserna om marknadsföring i direktiv 2006/141/EG ska genomföras i nationell rätt genom en ny lag om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning. Direktivet innehåller detaljerade regler om marknadsföring, bl.a. ett generellt förbud mot reklam för modersmjölksersättning i andra medier än publikationer som är särskilt inriktade på spädbarnsvård och i vetenskapliga publikationer. Direktivet innehåller även detaljerade bestämmelser om hur reklam för modersmjölksersättning och tillskottsning ska få utformas. Ett genomförande av ett EU-direktiv i nationell rätt kräver inte nödvändigtvis att bestämmelserna i direktivet återges ordagrant i uttryckliga och specifika författningsbestämmelser. Medlemsstaterna ska dock i sin nationella rättsordning vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa direktivets fulla verkan i enlighet med de mål som eftersträvas med direktivet. Enligt regeringen är det nödvändigt att den rättsliga situationen som följer av det nationella införlivandet blir tillräckligt klar och precis. Att även i fortsättningen genomföra direktivets detaljerade regler om marknadsföring genom en hänvisning till begreppet god marknadsföringssed och en branschöverenskommelse kan inte anses vara tillräckligt. Vidare anser regeringen att en svensk lagstiftning ger en större säkerhet i att intentionerna i WHO-koden och bestämmelserna i EU-direktivet respekteras av alla producenter och importörer av modersmjölksersättning och tillskottsning. Detaljerade nationella bestämmelser ger även en ökad tydlighet för såväl konsumenter som för olika opinionsbildare. Nationella bestämmelser bör därför införas för att säkerställa direktivets fulla verkan i enlighet med de mål som eftersträvas med direktivet.

Direktiv 2006/141/EG innehåller bestämmelser som berör tryck- och yttrandefriheten. För svenskt vidkommande återfinns bestämmelser om tryck- och yttrandefrihet i regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och i yttrandefrihetsgrundlagen. Regeringsformen medger att yttrandefriheten inom vissa ramar får begränsas genom lag för att tillgodose ändamål som

är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Det anges särskilt att rätten att yttra sig i näringsverksamhet får begränsas. Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen medger att det i lag införs generella förbud mot kommersiella annonser om dessa förbud meddelas till skydd för hälsa eller miljö enligt förpliktelse som följer av EU-medlemskapet. Reklam förekommer oftast i medier som omfattas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen, dvs. i huvudsak tryckta skrifter, radio, tv, filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar. Även Europakonventionen medger att yttrandefriheten får begränsas genom lag, bl.a. för att tillgodose skyddet för hälsa. Mot denna bakgrund anser regeringen att direktivets bestämmelser om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring bör genomföras genom lag. Enligt regeringens mening talar direktivets speciella karaktär, omfattning och detaljeringsgrad emot att de nya bestämmelserna infogas i marknadsföringslagen eller i någon annan befintlig lag. I stället bör bestämmelserna tas in i en ny lag om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring.

I propositionen föreslås att marknadsföring av modersmjölksersättning endast ska vara tillåten i publikationer som är särskilt inriktade på spädbarnsvård och i vetenskapliga publikationer. All annan marknadsföring av modersmjölksersättning ska vara förbjuden. Andra produkter än modersmjölksersättning ska inte vid marknadsföring få framställas som lämpade att ensamma tillgodose friska spädbarns näringsbehov under de första månaderna tills de börjar få lämplig tilläggskost. I radio- och tv-lagen (2010:696) ska det införas bestämmelser som hänvisar till bestämmelserna om förbud mot bl.a. reklam för modersmjölksersättning i den nya lagen. Vidare ska bestämmelsen i radio- och tv-lagen om förbud mot produktplacering utvidgas till att gälla även produkten modersmjölksersättning. Bestämmelser ska även införas i radio- och tv-lagen som innebär att om företag som tillverkar eller säljer modersmjölksersättning sponsrar program i tv-sändningar, sökbar text-tv, beställ-tv eller ljudradiosändningar får sponsringen inte främja användningen av modersmjölksersättning utan bara företagets övriga produkter och deras anseende. Enligt regeringens bedömning behövs det ingen bestämmelse om att modersmjölksersättning och tillskottsnäring ska få marknadsföras enbart om de uppfyller de krav och villkor i fråga om sammansättning och märkning som har föreskrivits eller beslutats med stöd av 6 § 2 och 3 livsmedelslagen (2006:804). Det finns inte heller något behov av en bestämmelse om att det ska vara förbjudet att tillhandahålla allmänheten gratisprover, prisnedsatta varor eller presentreklam som avser modersmjölksersättning, även om det sker inom hälso- och sjukvården.

Regeringen föreslår vidare att marknadsföringen av modersmjölksersättning och tillskottsnäring ska ge nödvändiga upplysningar om produktens användning och inte ska få avråda från amning. Uttryck som kan ge sken av att produkterna härstammar från eller har samma egenskaper som bröstmjolk ska inte få användas. Modersmjölksersättning och tillskottsnäring

ska vid marknadsföring vara märkta så att produkterna inte kan förväxlas med varandra. Marknadsföringen av modersmjölksersättning ska endast få innehålla de närings- och hälsopåståenden som anges i en bilaga till den nya lagen om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring, och endast om de villkor som anges i bilagan är uppfyllda. En upplysning ska även införas i den nya lagen om att det i fråga om tillskottsnäring finns bestämmelser om närings- och hälsopåståenden i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1924/2006 om näringspåståenden och hälsopåståenden om livsmedel.

Vidare föreslås att marknadsföringen av modersmjölksersättning endast ska få innehålla vetenskaplig och saklig information. Informationen ska inte få antyda eller ge intryck av att uppfödning med modersmjölksersättning är likvärdig med eller bättre än amning. Vid marknadsföring av modersmjölksersättning ska det framhållas att amning har fördelar. Det ska också framgå att produkten endast bör användas på rekommendation av en person med utbildning i medicin, näringslära eller farmaci eller någon annan som arbetar med barn- eller mödravård. Vid marknadsföring av modersmjölksersättning ska det inte få användas bilder av spädbarn eller bilder eller texter som kan idealisera produktens användning. Vid marknadsföringen ska det dock få användas en grafisk framställning som gör det enkelt att identifiera produkten eller som visar hur produkten ska tillredas.

I propositionen föreslås också att det ska vara förbjudet att inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten använda eller distribuera modersmjölksersättning som skänkts eller sålts till förmånspris annat än till barn som behöver den och endast under så lång tid som dessa barn behöver den.

När det gäller frågan om tillsyn ska denna utövas av Konsumentverket i enlighet med bestämmelser i marknadsföringslagen (2008:486). Granskningsnämnden för radio och tv vid Myndigheten för radio och tv ska utöva tillsyn över bestämmelserna om förbud mot produktplacering och sponsring när det gäller modersmjölksersättning.

Marknadsföring som strider mot den nya lagens bestämmelser om marknadsföring ska enligt regeringen vid tillämpningen av bestämmelser i marknadsföringslagen (2008:486) anses som otillbörlig mot konsumenter. I marknadsföringslagen ska en upplysning införas om att bestämmelser om marknadsföring finns i lagen om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring. Enligt regeringens bedömning bör det inte införas någon möjlighet att ålägga marknadsstörningsavgift för överträdelse av bestämmelserna i den nya lagen om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring. Det ska inte heller vara möjligt att återkalla ett sändningstillstånd enligt radio- och tv-lagen (2010:696) vid överträdelse av reglerna om förbud mot reklam, produktplacering och sponsring när det gäller modersmjölksersättning. Andra sanktioner enligt radio- och tv-lagen bör dock vara möjliga att tillgripa.

Motionen

I kommittémotion 2013/14:MJ4 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) anförs att regeringens förslag om ny lag för marknadsföring av modersmjölk ersättning och tillskottsnäring, lag om ändring i marknadsföringslagen samt lag om ändring i radio- och tv-lagen avslås (yrkande 1). I motionen yrkas vidare att Socialstyrelsens föreskrifter om amning och uppfödning med modersmjölk ersättning behöver tydliggöras. Rådgivningen ska bygga på respekt för den enskildes bestämmanderätt och integritet samt tydliggöra mödrars rätt till objektiv information om modersmjölk ersättning (yrkande 2). Slutligen anförs i yrkande 3 att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att inrätta en central funktion som kan ta emot information från tillverkarna av modersmjölk ersättning och föra vidare sakligt relevant information till landstingen.

Utskottets ställningstagande

Ett EU-direktiv är enligt artikel 288 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt bindande för medlemsstaterna när det gäller det resultat som ska uppnås, men överlåter åt medlemsstaterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Detta innebär att staterna inte är bundna av sådant som direktivets terminologi och systematik, om det avsedda resultatet uppnås med en annan terminologi och systematik. Ett genomförande av ett EU-direktiv i nationell rätt kräver inte nödvändigtvis att bestämmelserna i direktivet återges ordagrant i uttryckliga och specifika författningsbestämmelser utan detta får bedömas från fall till fall. Medlemsstaterna ska dock i sin nationella rättsordning vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa direktivets fulla verkan i enlighet med de mål som eftersträvas med direktivet. Uppfyller nationell rätt redan vad som krävs i direktivet behöver normalt sett inga genomförandeåtgärder vidtas. Det krävs att de regler som genomför ett direktiv är bindande och att enskilda har möjlighet att identifiera sina rättigheter enligt direktivet och kan göra dessa rättigheter gällande vid domstol. EU-domstolen har t.ex. underkänt att genomförande av direktiv kan ske genom administrativ praxis eftersom sådan praxis kan ändras efter en myndighets gottfinnande och inte alltid offentliggörs i önskad utsträckning. Att myndigheter rent faktiskt tillämpar ett direktivs bestämmelser är således inte tillräckligt för att direktivet ska anses vara genomfört.

I juni 2013 antogs Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 609/2013 om livsmedel avsedda för spädbarn och småbarn, livsmedel för speciella medicinska ändamål och komplett kostersättning för viktkontroll. Förordningen ska tillämpas fr.o.m. den 20 juli 2016.

Av förordningen framgår att direktiv 2006/141/EG ska upphöra att gälla fr.o.m. dagen för tillämpningen av den delegerade akt som ska ersätta direktivet. Den delegerade akten ska antas senast den 20 juli 2015. När den delegerade akten ska börja tillämpas framgår inte av förordningen. Vissa

specifika övergångsbestämmelser finns i artikel 21. Enligt vad utskottet inhämtat från Landsbyggsdepartementet har det svenska genomförandet av direktiv 2006/141/EG åter diskuterats med kommissionen under de nyligen avslutade förhandlingarna om förordning (EU) nr 609/2013. Utskottet noterar att kommissionen har haft frågor och synpunkter när det gäller det svenska genomförandet. Kommissionen har även inom ramen för EU-piloten (klagomål från enskild) haft frågor och följer således den nu pågående lagstiftningsprocessen. För att säkerställa att medlemsstaterna fullgör de skyldigheter som följer av EU-medlemskapet kontrollerar kommissionen medlemsstaternas genomförande av unionsrättsakter och hur unionsrätten tillämpas. Finner kommissionen anledning att ifrågasätta nationellt genomförande eller nationell tillämpning av unionsrätten inleder kommissionen ett överträdelseförfarande mot medlemsstaten. Vidare konstaterar utskottet att om en medlemsstat inte uppfyller sina skyldigheter enligt EU-fördragen kan följden bl.a. bli en fällande dom om fördragsbrott i EU-domstolen.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det är nödvändigt att den rättsliga situationen som följer av det nationella införlivandet blir tillräckligt klar och precis. Att även i fortsättningen genomföra direktivets detaljerade regler om marknadsföring genom en hänvisning till begreppet god marknadsföringssed och en branschöverenskommelse kan inte anses vara tillräckligt. En svensk lagstiftning ger även en större säkerhet i att intentionerna i WHO-koden och bestämmelserna i EU-direktivet respekteras av alla producer och importörer av modersmjölksersättning och tillskottsning. Detaljerade nationella bestämmelser innebär också en ökad tydlighet för såväl konsumenter som för olika opinionsbildare. Nationella bestämmelser bör därför införas för att säkerställa direktivets fulla verkan i enlighet med de mål som eftersträvas med direktivet.

Regeringsformen medger att yttrandefriheten inom vissa ramar får begränsas genom lag för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Mot denna bakgrund anser utskottet att direktivets bestämmelser om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning bör genomföras genom lag. Som framhålls i propositionen talar direktivets speciella karaktär, omfattning och detaljeringsgrad emot att de nya bestämmelserna infogas i marknadsföringslagen eller i någon annan befintlig lag. I stället bör bestämmelserna tas in i en ny lag om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning. Utskottet anser att det är viktigt att samtliga informatörer har relevant utbildning. Dessutom bör man särskilt uppmärksamma föräldrars informationsbehov när riktlinjer för marknadsföring av modersmjölksersättning ska tas fram. Med det anförda ansluter sig utskottet till regeringens bedömningar och tillstyrker propositionen. Därmed avstyrks motion 2013/14:MJ4 (S) yrkande 1.

I 4 § Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:33) om information som avser uppfödning genom amning eller med modersmjölksersättning anges att den information som lämnas om uppfödning genom amning och användning av modersmjölksersättning till modern eller någon annan per-

son som vårdar ett spädbarn ska vara objektiv och entydig. I andra stycket anges att informationen ska vara anpassad till det enskilda spädbarnets och moderns behov och i övrigt överensstämma med vad som framgår av 2 b § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och 2 kap. 1 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Av 2 b § hälso- och sjukvårdslagen och 6 kap. 6 § patientsäkerhetslagen (2010:659) framgår att patienten ska ges individuellt anpassad information om sitt hälsotillstånd, de metoder för undersökning, vård och behandling som finns, sina möjligheter att välja vårdgivare och utförare inom den offentligt finansierade hälso- och sjukvården samt vårdgarantin.

I hälso- och sjukvårdslagen anges även att hälso- och sjukvården ska bedrivas så att den uppfyller kraven på en god vård. Ett av dessa krav är att vården ska bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet (2 a § första stycket 3 hälso- och sjukvårdslagen).

Med det anförda föreslår utskottet att motion 2013/14: MJ4 (S) yrkan-
dena 2 och 3 lämnas utan vidare åtgärd.

Reservationer

1. Marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskotts-näring, punkt 1 (S, MP, V)

av Johan Löfstrand (S), Helén Pettersson i Umeå (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyry Niemi (S), Jens Holm (V), Kristina Nilsson (S) och Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:MJ4 av Matilda Ernrans m.fl. (S) yrkande 1 och avslår proposition 2013/14:17 punkterna 1–3.

Ställningstagande

Kommissionens direktiv om modersmjölksersättning, som är från 2006, syftade till att genomföra uppgörelsen i WHO i EU. EU-direktivet stadgade att medlemsländerna skulle genomföra det i nationell lag före den 31 december 2007. Regeringen valde att genomföra direktivet i svensk lag på samma sätt som WHO-koden. Regeringen redogör i propositionen inte för något påpekande eller överträdelseärende från EU som bakgrund till att regeringen nu ändrar bedömning om hur direktivet ska genomföras i Sverige.

Den 12 juni 2013 beslutades i EU om en ny förordning om livsmedel avsedda för spädbarn och småbarn. I denna förordning, som gäller direkt i Sverige, finns tydliga regler som gäller marknadsföring av modersmjölksersättning. Det finns också en rätt för kommissionen att utfärda direktiv till medlemsländerna om ytterligare regler. Sådana kommer inom kort att beslutas.

Vi menar att regeringens förslag i ljuset av att nya regler kommer att vara på plats inom kort ter sig märkligt. Vi anser att riksdagen bör avvakta den nya förordningen för att inte belasta lagstiftningsprocessen i onödan eftersom ytterligare en förändring med stor sannolikhet kommer att krävas inom kort. Det kan också skapa stora oklarheter om lagen genomförs och regeringen redan nästa år måste föreslå förändringar av den på grund av kommissionens nya förordning. Riksdagen bör därför avslå regeringens lagförslag.

2. Socialstyrelsens föreskrifter m.m., punkt 2 (S, MP, V)

av Johan Löfstrand (S), Helén Pettersson i Umeå (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyy Niemi (S), Jens Holm (V), Kristina Nilsson (S) och Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:MJ4 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

I Socialstyrelsens riktlinjer för amning och uppfödning med modersmjölksersättning anges ramarna för hur informationen om modersmjölksersättning ska hanteras. Alla mödrar har rätt till saklig information, och vi anser att Socialstyrelsens föreskrifter om amning och uppfödning med modersmjölksersättning behöver tydliggöras. Rådgivningen ska bygga på respekt för den enskildes bestämmanderätt och integritet samt tydliggöra mödrars rätt till objektiv information om modersmjölksersättning. Socialstyrelsen bör även få i uppdrag att inrätta en central funktion som kan ta emot information från tillverkarna av modersmjölksersättning och föra vidare sakligt relevant information till landstingen. Detta bör ges regeringen till känna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2013/14:17 Marknadsföring om modersmjölksersättning och tillskottsning:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i radio- och tv-lagen (2010:696).

Följdmotionen

2013/14:MJ4 av Matilda Ernkrans m.fl. (S):

1. Riksdagen avslår regeringens förslag om ny lag för marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning, lag om ändring i marknadsföringslagen samt lag om ändring i radio- och tv-lagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsens föreskrifter om amning och uppfödning med modersmjölksersättning behöver tydliggöras i fråga om att rådgivningen ska bygga på respekt för den enskildes bestämmanderätt och integritet samt tydliggöra mödrars rätt till objektiv information om modersmjölksersättning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att inrätta en central funktion som kan ta emot information från tillverkarna av modersmjölksersättning och föra vidare sakligt relevant information till landstingen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring

Härigenom föreskrivs¹ följande.

Innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om

1. marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring, och
2. användning av modersmjölksersättning som skänkts eller sålts till förmånspris till hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Uttryck i lagen

2 § I denna lag avses med

spädbarn: barn yngre än tolv månader,

modersmjölksersättning: livsmedel som är avsett särskilt som näring för spädbarn under de första månaderna och som ensamt tillgodoser näringsbehovet för spädbarn tills de börjar få lämplig tilläggskost,

tillskottsnäring: livsmedel som är avsett särskilt som näring för spädbarn när de börjar få lämplig tilläggskost och som är den huvudsakliga flytande beståndsdelen i en alltmer varierad kost för sådana spädbarn.

Förbud mot marknadsföring av modersmjölksersättning

3 § Marknadsföring av modersmjölksersättning är endast tillåten i publikationer som är särskilt inriktade på spädbarnsvård och i vetenskapliga publikationer. All annan marknadsföring av modersmjölksersättning är förbjuden.

Marknadsföring av andra produkter än modersmjölksersättning

4 § Andra produkter än modersmjölksersättning får inte vid marknadsföring framställas som lämpade att ensam tillgodose friska spädbarns näringsbehov under de första månaderna tills de börjar få lämplig tilläggskost.

¹ Jfr kommissionens direktiv 2006/141/EG av den 22 december 2006 om modersmjölksersättning och tillskottsnäring och om ändring av direktiv 1999/21/EG (EUT L 401 30.12.2006 s. 1, Celex 32006L0141), ändrat genom kommissionens förordning (EG) nr 1243/2008 (EUT L 335, 13.12.2008, s. 25, Celex 32008R1243).

Marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring

5 § Marknadsföringen av modersmjölksersättning och tillskottsnäring ska ge nödvändiga upplysningar om produktens användning och får inte avråda från amning.

Uttryck som kan ge sken av att produkterna härstammar från eller har samma egenskaper som bröstmjök får inte användas vid marknadsföringen.

Modersmjölksersättning och tillskottsnäring ska vid marknadsföring vara märkta så att produkterna inte kan förväxlas med varandra.

6 § Marknadsföringen av modersmjölksersättning får endast innehålla de närings- och hälsopåståenden som anges i bilagan till denna lag och endast om de villkor som anges i bilagan är uppfyllda.

I fråga om tillskottsnäring finns bestämmelser om närings- och hälsopåståenden i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1924/2006 av den 20 december 2006 om näringspåståenden och hälsopåståenden om livsmedel².

Särskilda bestämmelser om marknadsföring av modersmjölksersättning

7 § Marknadsföringen av modersmjölksersättning får endast innehålla vetenskaplig och saklig information. Informationen får inte antyda eller ge intryck av att uppfödning med modersmjölksersättning är likvärdig med eller bättre än amning.

8 § Vid marknadsföring av modersmjölksersättning ska det framhållas att amning har fördelar. Det ska även framgå att produkten endast bör användas på rekommendation av en person med utbildning i medicin, näringslära eller farmaci eller någon annan som arbetar med barna- eller mödravård.

9 § Vid marknadsföring av modersmjölksersättning får det inte användas bilder av spädbarn eller bilder eller texter som kan idealisera produktens användning. Vid marknadsföringen får det dock användas en grafisk framställning som gör det enkelt att identifiera produkten eller som visar hur produkten ska tillredas.

Användning av modersmjölksersättning

10 § Det är förbjudet att inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten använda eller distribuera modersmjölksersättning som skänkts eller sålts till förmånspris annat än till barn som behöver den och endast under så lång tid som dessa barn behöver den.

² EUT L 404, 30.12.2006, s. 9 (Celex 32006R1924).

Sanktioner enligt marknadsföringslagen

11 § Marknadsföring som strider mot någon av 3–9 §§ ska vid tillämpningen av 5, 23 och 26 §§ marknadsföringslagen (2008:486) anses otillbörlig mot konsumenter.

Tillsyn

12 § Konsumentverket utövar tillsyn över att bestämmelserna om marknadsföring i denna lag följs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.

Bilaga

Närings- och hälsopåståenden för modersmjölksersättning och villkor för användning av sådana påståenden

1. NÄRINGSPÅSTÅENDEN

Näringspåstående om	Villkor för användning
1.1 Enbart laktos	Produkten innehåller ingen annan kolhydrat än laktos.
1.2 Laktosfri	Produkten innehåller inte mer laktos än 2,5 mg/100 kJ (10 mg/100 kcal).
1.3 Fleromättade fettsyror har tillsatts, eller motsvarande näringspåstående i fråga om tillsats av dokosahexaensyra	Innehållet av dokosahexaensyra utgör minst 0,2 procent av det sammanlagda fettsyreinnehållet.
1.4 Näringspåståenden om tillsatser av följande fakultativa ingredienser:	Frivillig tillsats i en mängd som är lämplig för den avsedda särskilda användningen och i enlighet med de villkor i fråga om modersmjölksersättningens sammansättning som har föreskrivits med stöd av 6 § 3 livsmedelslagen (2006:804).
1.4.1 Taurin	
1.4.2 Fruktooligosackarider och galaktooligosackarider	
1.4.3 Nukleotider	

2. HÄLSOPÅSTÅENDEN (INKLUSIVE PÅSTÅENDEN OM MINSKAD SJUKDOMSRISK)

Hälsopåstående om	Villkor för användning
<p>2.1 Minskad risk för allergi mot mjölkproteiner. Detta hälsopåstående får inbegripa termer som hänvisar till minskade allergena eller minskade antigena egenskaper.</p>	<p>a) Objektiva och vetenskapligt belagda uppgifter som bevisar de påstådda egenskaperna ska finnas tillgängliga.</p> <p>b) Modersmjölksersättningen ska uppfylla de villkor i fråga om modersmjölksersättningens sammansättning som har föreskrivits med stöd av 6 § 3 livsmedelslagen (2006:804). Mängden immunreaktivt protein, mätt med allmänt erkända metoder, ska vara mindre än 1 procent av kväveinnehållande ämnen i modersmjölksersättningen.</p> <p>c) Etiketten ska tydligt ange att produkten inte får förtäras av barn som är allergiska mot de intakta proteiner den är framställd av. En sådan text behövs inte om allmänt erkända kliniska försök visar att modersmjölksersättningen tolereras av mer än 90 procent av spädbarn (95 procent konfidensintervall) som är överkänsliga mot det protein som hydrolysatet är framställt av.</p> <p>d) Modersmjölksersättningen får vid oral tillförsel inte ge upphov till överkänslighet hos djur mot de intakta proteiner som hydrolysatet är framställt av.</p>

2 Förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)

Härigenom föreskrivs att 1 § marknadsföringslagen (2008:486) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag har till syfte att främja konsumenternas och näringslivets intressen i samband med marknadsföring av produkter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter och näringsidkare.

Bestämmelser om marknadsföring finns bl.a. i

- lagen (1992:1672) om paketresor,
 - tobakslagen (1993:581),
 - lagen (1995:1571) om insättningsgaranti,
 - lagen (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet,
 - lagen (1996:1118) om marknadsföring av kristallglas,
 - lagen (1999:268) om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,
 - lagen (1999:158) om investerarskydd,
 - lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informations-samhällets tjänster,
 - lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet,
 - prisinformationslagen (2004:347),
 - distans- och hemförsäljningslagen (2005:59),
 - försäkringsavtalslagen (2005:104),
 - lagen (2005:405) om försäkringsförmedling,
 - lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet,
 - lagen (2010:510) om lufttransporter,
 - radio- och tv-lagen (2010:696),
 - alkohollagen (2010:1622),
 - konsumentkreditlagen (2010:1846), *och*
 - lagen (2011:914) om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende eller långfristig semesterprodukt.
- konsumentkreditlagen (2010:1846),
 - lagen (2011:914) om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende eller långfristig semesterprodukt, *och*
 - *lagen (2013:000) om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.

¹ Senaste lydelse 2011:915.

3 Förslag till lag om ändring i radio- och tv-lagen (2010:696)

Härigenom föreskrivs i fråga om radio- och tv-lagen (2010:696)

dels att 6 kap. 2 § och 18 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas fyra nya paragrafer, 7 kap. 2 a §, 8 kap. 13 a § och 15 kap. 5 a och 9 a §§, samt närmast före 7 kap. 2 a §, 8 kap. 13 a § och 15 kap. 5 a och 9 a §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

2 §

Leverantörer av medietjänster får på de villkor som anges i 3 och 4 §§ sända filmer, tv-serier, sportprogram och program med lätt underhållning där det förekommer produktplacering.

Första stycket gäller dock inte program som huvudsakligen vänder sig till barn under tolv år och inte heller program där det förekommer produktplacering av

1. alkoholdrycker och tobaksvaror,

2. andra produkter som kommer från företag vars huvudsakliga verksamhet är att tillverka eller sälja alkoholdrycker eller tobaksvaror, *eller*

3. receptbelagda läkemedel och sådan medicinsk behandling som bara är tillgänglig efter ordination.

2. andra produkter som kommer från företag vars huvudsakliga verksamhet är att tillverka eller sälja alkoholdrycker eller tobaksvaror,

3. receptbelagda läkemedel och sådan medicinsk behandling som bara är tillgänglig efter ordination, *eller*

4. *modersmjölksersättning.*

7 kap.

Begränsningar för företag som tillverkar eller säljer modersmjölksersättning

2 a §

Om ett företag som tillverkar eller säljer modersmjölksersättning sponsrar ett program i en tv-sändning, sökbar text-tv eller beställ-tv får sponsringen inte främja användningen av modersmjölksersättning utan bara företagets övriga produkter och dess anseende.

8 kap.Reklam för modersmjölksersättning*13 a §*

Bestämmelser om förbud mot reklam för modersmjölksersättning finns i lagen (2013:000) om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring.

15 kap.Reklam för modersmjölksersättning*5 a §*

Bestämmelser om förbud mot reklam för modersmjölksersättning finns i lagen (2013:000) om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsnäring.

Sponsring av modersmjölksersättning*9 a §*

Om ett företag som tillverkar eller säljer modersmjölksersättning sponsrar ett program i en ljudradiosändning får sponsringen inte främja användningen av modersmjölksersättning utan bara företagets övriga produkter och dess anseende.

18 kap.*2 §¹*

Ett tillstånd att sända tv eller sökbar text-tv eller ett tillstånd som lämnats av regeringen att sända ljudradio får återkallas om

1. tillståndshavaren väsentligt brutit mot 5 kap. 1, 2, 4–6 och 12 §§, 6 kap., 7 kap., 8 kap. 1–14 §§, 14 kap. 1–3 §§ eller 15 kap., eller

1. tillståndshavaren väsentligt brutit mot 5 kap. 1, 2, 4–6 och 12 §§, 6 kap. 1, 2 § första stycket och andra stycket 1–3, 3 och 4 §§, 7 kap. 1, 2 och 3–8 §§, 8 kap. 1–13 och 14 §§, 14 kap. 1–3 §§ eller 15 kap. 1–5, 6–9 och 10 §§, eller

¹ Senaste lydelse 2012:702.

2. ett villkor som förenats med tillståndet med stöd av 4 kap. 8–11 §§ eller 11 kap. 3 § har åsidosatts på ett väsentligt sätt.

Ett tillstånd att sända tv eller sökbar text-tv eller ett tillstånd som getts av regeringen att sända ljudradio får ändras till att avse annat sändningsutrymme, om

1. förändringar inom radiotekniken eller ändringar i radioanvändningen på grund av internationella överenskommelser som Sverige har anslutit sig till eller bestämmelser antagna med stöd av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt medför att ett nytt tillstånd med samma villkor inte skulle kunna medges, eller

2. det är nödvändigt för att ge utrymme för ytterligare sändningar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.